

I Have a Dream

1963 De 16 minutter, Martin Luther King, Jr. brugte på at fortælle den amerikanske nation om sin drøm den 28. august 1963, var kulminationen på det sorte USA's kamp for borgerrettigheder. King opridsede også konturerne af en endnu større drøm om socioøkonomisk lighed. Men en begyndende splittelse i den sorte protestbevægelse var allerede undervejs.

Kampen for det sorte USA's borgerrettigheder havde dybe historiske rødder. Den tog udgangspunkt i Uafhængighedserklæringens påstand fra 1776: "Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige". Ordene var ganske vist blevet formuleret af slaveeieren Thomas Jefferson (1743-1826), men kom alligevel til at udgøre omdrejningspunktet i kampen for afroamerikanernes rettigheder, også fordi præsident Abraham Lincoln (1809-1865) i sin Gettysburgtale i 1863 genfremsatte påstanden som et argument for en "frihedens genfødsel", altså slaveriets afskaffelse.

Med ophævelsen af slaveriet efter borgerkrigen (1861-1865) antog raceundertrykkelsen nye former. Baseret på en idé om hvidt overherredømme bredte det såkaldte Jim Crow-system sig fra 1890'erne hen over Syden, regionen, hvor slaveriet havde udgjort samfundøkonomiens fundament. "Jim Crow" var oprindeligt navnet på en fiktiv figur i de populære *minstrelshows*, hvor sortmalede hvide skuespillere karikerede afroamerikanere; men navnet kom nu til at betegne et væld af regler og love til systematisk undertrykkelse af afroamerikanerne gennem raceadskillelse i det offentlige rum, nægtelse af stemmeretten og truslen om lynchning.

Det var Jim Crow-systemet, borgerrettighedsbevægelsen gik til angreb på. Et moralsk vendepunkt var kommet med 2. Verdenskrig: Hvordan kunne USA bekæmpe nazistisk racisme med et raceopdelt militær? Først i midt-50'erne – efter at den værste antikommunisme i USA havde lagt sig – antog bevægelsen sin klassiske form. Den byggede på to ideer. For det første skulle spændingen mellem USA's grundlæggelsesidealer og en langt mere rå racepraksis udstilles i en sådan grad, at forbundsregeringen blev presset til at gribe ind. For det andet skulle dette ske gennem ikkevoldelig civil ulydig-

hed. Inspirationen kom fra Henry David Thoreau (1817-1862), Mahatma Gandhi (1869-1948) og Det Nye Testamente.

I slående grad fulgte den klassiske borgerrettighedsbevægelse Martin Luther King, Jr.s (1929-1968) livsbane. Den begyndte med den bare 26-årige nytillyttede baptistpræst Kings ledelse af en 381-dages boykot af bybusserne i Montgomery, Alabama, i kølvandet på, at syersken og aktivisten Rosa Parks (1913-2005) den 1. december 1955 havde nægtet at vige sin plads for en hvid passager og var blevet anholdt. Med Højesterets krav om ophævelse af raceadskillelsen i bybusserne sejrede aktivisterne. Borgerrettighedsbevægelsen gik i opløsning i kølvandet på mordet på King den 4. april 1968. Kings "Kampagne for de Fattige", der trods hans død løb af stablen i Washington, D.C. i maj-juni 1968, endte i kaos.

Bevægelsen var dog langt større end King. Som han selv udtrykte det i 1956: "Jeg vil have, at I skal vide, at hvis M.L. King aldrig var blevet født, var denne bevægelse alligevel blevet skabt. Jeg var her bare, da det skete". King og fra 1957 hans organisation Southern Christian Leadership Conference (SCLC) spillede en vital rolle for bevægelsen; men andre grupperinger bidrog også. National Association for the Advancement of Colored People (NAACP) kæmpede fra 1909 for sorte amerikaneres rettigheder, primært gennem retssystemet, og vandt en stor sejr i 1954, da Højesteret i sagen Brown vs. Board of Education ophævede raceadskillelsen i uddannelses-systemet – i hvert fald på papiret. Congress of Racial Equality (CORE) kæm-

Stemningen var spændt til bristepunktet i Memphis, Tennessee, den 29. marts 1968, efter at der dagen før var udbrudt så voldsomme optøjer, at Martin Luther King, Jr. havde måttet evakueres. Seks dage senere blev King myrdet netop i Memphis.

> **At Martin Luther King, Jr. gang på gang blev arresteret, selv om han forfægtede ikkevoldsfilosofien, styrkede blot borgerrettighedsbevægelsen. På fotoet ses King på den lokale politichefs kontor under en kampagne i Albany, Georgia, i december 1961.**

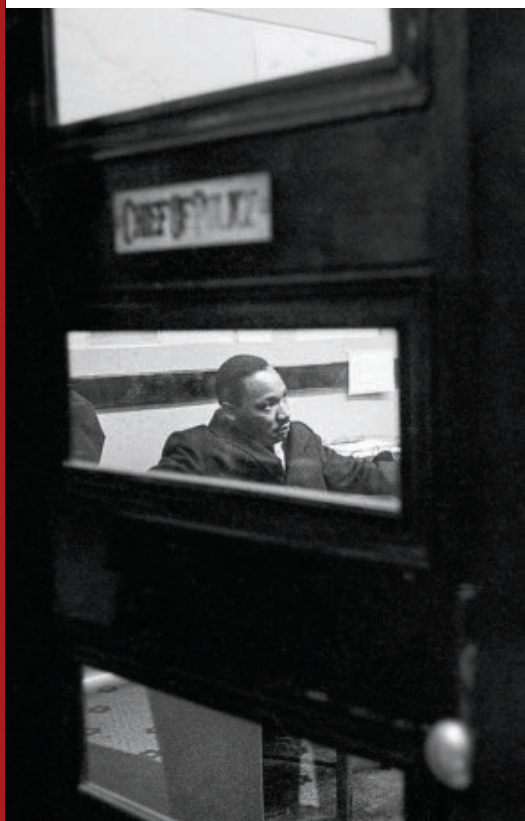
pede fra 1942 for sorte borgerrettigheder på et pacifistisk og ikkevoldeligt grundlag.

Den mest markante organisation ved siden af Kings SCLC var Student Nonviolent Coordinating Committee (SNCC), der fra foråret 1960 gav bevægelsen et mere militant tilsnit. SNCC kom til verden i kølvandet på, at fire sorte studenter den 1. februar 1960 satte sig ved en cafeteriedisk forbeholdt hvide i byen Greensboro, North Carolina, og krævede betjening. Da de blev afvist, blev de siddende. Sådanne "sit-in"-aktioner bredte sig siden til store dele af Syden. I maj 1961 optrappede CORE og SNCC konfliktniveauet gennem *the freedom rides*, hvor sorte og hvide aktivister udfordrede raceopdelingen af siddepladserne på langfartsbusser i Syden. Den ekstreme vold, de blev udsat for fra hvide racister, vakte national opsigt og tvang præsident John F. Kennedys (1917-1963) justitsminister og bror Robert F. Kennedy (1925-1968) til at gå ind i konflikten, om end kun halvhjertet: mod løfter fra Mississippis guvernør om aktivisters fysiske sikkerhed vendte justitsministeren det blinde øje til, da guvernøren lod aktivisterne anholde ved ankomsten til delstatshovedstaden Jackson.

Til SNCC-aktivisternes store forbitrelse holdt King lav profil under de livsfarlige

freedom rides. Han førte derimod an under de afgørende borgerrettighedsdemonstrationer i den bastant raceopdelte industriby Birmingham, Alabama, i foråret 1963. Chokerende billeder af overgreb med politihunde og vandkanoner på ikkevoldelige demonstranter gik verden rundt. King selv vandrede i fængsel og skrev derfra ikkevolds-manifestet "Letter from Birmingham City Jail". Det vakte yderligere forargelse, da hundredvis af demonstrerende børn endte i fængsel. Denne udstilling af Sydens rå racepraksis fik den tilsigtede virkning: Den 11. juni 1963 gik præsident John F. Kennedy – der hidtil havde holdt lav profil af angst for at frastøde sin base af hvide sydstatsvælgere – på tv og krævede, at Kongressen vedtog en borgerrettighedslov til ophævelse af raceadskillelsessystemet.

Foråret i Birmingham og kravet om en borgerrettighedslov dannede baggrund for "Marchen mod Washington for Jobs og Frihed" den 28. august 1963, hvor King holdt sit livs tale. Fra trappen ved Lincoln Memorial – foran en kvart million mennesker og med tv-kameraerne rullende – udstillede han som ingensinde før spændingsforholdet mellem USA's grundlæggelsesidealer og dets racepraksis: "Jeg har en drøm, at denne nation en dag vil hæve sig op og udleve den sande

Valget af Barack Obama i 2008 som USA's første sorte præsident markerede ikke afslutningen på landets racespændinger. I august 2014 udbrød der uroligheder i Ferguson, Missouri, efter at en hvid betjent havde dræbt den ubevæbnede sorte teenager Michael Brown.

betydning af sin trosbekendelse: "Vi anser disse sandheder for selvindlysende, at alle mennesker er skabt lige". I hundredåret for Lincolns Gettysburgtale – som han refererede til – greb King dermed tilbage til Uafhængighedserklæringen, ligesom Lincoln før ham havde gjort det. Målet var at gøre kampen for borgerrettigheder til alle amerikaneres sag, så sorte og hvide børn i fremtiden ville kunne "gå hånd i hånd [...] som søstre og brødre" og frihedens klokker kime.

Trods præsident Kennedys oprindelige bekymring for, at dagen ville ende i kaos – og trods FBI's advarsler til byens hotelgæster om at holde sig inden døre – blev Marchen mod Washington en succesrig og stjernespækket begivenhed, hvor eksempelvis Bob Dylan (f. 1941) og Joan Baez (f. 1941) optrådte. King var ikke dagens eneste taler. Før ham talte SNCC's John Lewis (f. 1940), en veteran fra *the freedom rides*. Han blev rasende, da arrangørerne i sidste øjeblik krævede ændringer i hans manuskript, fordi han agtede at fordømme det Kennedy-støttede borgerrettighedslovsforslag, som værende "for lidt, for sent" og opfordre til at "brænde Jim Crow ned til grunden – ikkevoldeligt". Forbitret holdt han en mere afdæmpet tale, men nåede dog at bruge ordet "revolution" seks gange. Malcolm X (1925-1965), der spillede en prominent rolle i sekten Nation of Islam, deltog derimod ikke i marchen, som han hånede afviste som "Farcen". Hans sekt var dog ikke en del af den klassiske borgerrettighedsbevægelse, men repræsenterede i stedet en separatistisk sort nationalisme.

Selv om King ikke så sin drøm gå fuldt i opfyldelse, bidrog han afgørende til Jim Crow-systemets endeligt. Da den afdøde præsident Kennedys efterfølger Lyndon B. Johnson (1908-1973) den 2. juli 1964 efter en lang kamp i Kongressen kunne underskrive en borgerrettighedslov til ophævelse af raceadskillelsen, betegnede dette en

triumf for King. I januar 1965 – måneden efter at han havde modtaget Nobels Fredspris – drog han til Selma, Alabama, for at kæmpe for stemmeretten. Med "Bloody Sunday" den 7. marts, hvor politiet med tåregas og knipler gik til angreb på fredelige demonstranter – og med drabene på tre aktivister i løbet af kampagnen – blev misforholdet mellem USA's grundlæggelsesidealer og racepraksis atter udstillet og forbundsregeringen presset. I august 1965 underskrev Johnson en valglov, der sikrede alle afroamerikanere stemmeretten.

Med borgerrettighedsbevægelsens pres og forbundsregeringens indgriben var Jim Crow-systemet blevet knækket. Dermed var Kings fulde drøm dog ikke indfriet. I sin ikoniske tale havde King antydnet, at mange socioøkonomiske problemer bestod, og at man eksempelvis aldrig kunne være tilfreds, "så længe [...] negeren i New York mener, at han ikke har noget at stemme for". Efter sejren i Selma vendte King i stigende grad blikket mod storbyghettoerne i nord. Fra sommeren 1965 og frem til hans død var disse områder præget af voldsomme raceuroligheder, værst i Los Angeles i 1965 og i Detroit og Newark 1967. Samtidig førte præsident Johnsons eskalering af Vietnamkrigen til omfattende protester.

Nu brød den splittelse i bevægelsen ud i lys lue, der havde luret under Marchen mod Washington. I 1966 lancerede SNCC-lederen Stokely Carmichael (1941-1998) sloganet "Black Power", og kort tid efter droppede SNCC ikkevoldsbudskabet. King tilsluttede sig aldrig SNCC's nye linje, endsigte det militante budskab fra De Sorte Pantere, der samme år så dagens lys i ghettoen i Oakland, Californien. Men King undergik selv en radikalisering. I 1966 ledede han en ikke særligt vellykket kampagne for ophævelse af boligdiskriminationen i Chicago. I 1967 undsagde han Vietnamkrigen og brændte dermed broerne til Johnson-administrationen. Og i 1968 planlagde han med inspiration fra den skandinaviske velfærdsmodel en storstilet kampagne i nationens hovedstad for de fattige, sorte som hvide.

Denne kampagne nåede King aldrig at anføre. I stedet blev han dræbt i Memphis, Tennessee, den 4. april 1968. Mens han fra sin balkon på Lorrainehotellet stod og småsnakkede med borgerrettighedsaktivisten Jesse Jackson (f. 1941) og jazzmusikeren Ben Branch (1924-1987) nede i gården, blev han ramt af et enkelt riffelskud affyret fra en bygning overfor. Den undvegne straffefange James Earl Ray (1928-1998) blev siden pågrebet og dømt for mordet. Med Kings død kuldsejlede hans større socioøkonomiske drøm, der i dag stort set er glemt. Tilbage står billedet af den heroiske King, der blæste til ikke-voldeligt angreb på Jim Crow-systemet. Det er ikke mindst dén King, den demokratiske præsidentkandidat Barack Obama (f. 1961) fejrede, da han under et besøg i Selma den 4. marts 2007 omtalte King og hans kampfæller som "giganter, på hvis skuldre vi står". Obamas eget præsidentembede (2009-2017) skulle siden demonstrere, at uden opfyldelsen af den socioøkonomiske drøm ville det blive svært at se en ende på racespændingerne i det amerikanske samfund.

Jørn Brøndal

Se også | 23. Slavefrigørelsen | 48. Apartheid afskaffes |